Europaparlamentet
2024-2029

Utskottet för sysselsättning och sociala frågor

2025/2131(INL)

2.9.2025

FÖRSLAG TILL BETÄNKANDE

med rekommendationer till kommissionen om direktivet om en rättvis omställning i arbetslivet: säkerställa skapandet av arbetstillfällen och blåsa nytt liv i lokala ekonomier
(2025/2131(INL))

Utskottet för sysselsättning och sociala frågor

Föredragande: Jana Toom

(Initiativ – artikel 47 i arbetsordningen)

PR_INL

INNEHÅLL

Sida

FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS RESOLUTION 3

BILAGA TILL RESOLUTIONSFÖRSLAGET REKOMMENDATIONER OM INNEHÅLLET I DET BEGÄRDA FÖRSLAGET 8

BILAGA: FÖRKLARING OM SYNPUNKTER 9

FÖRSLAG TILL EUROPAPARLAMENTETS RESOLUTION

med rekommendationer till kommissionen om direktivet om en rättvis omställning i arbetslivet: säkerställa skapandet av arbetstillfällen och blåsa nytt liv i lokala ekonomier (2025/2131(INL))

Europaparlamentet utfärdar denna resolution

– med beaktande av artikel 225 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget),

– med beaktande av yttrandet från utskottet för rättsliga frågor över den föreslagna rättsliga grunden,

– med beaktande av artiklarna 47 och 55 i arbetsordningen,

– med beaktande av artiklarna 4, 9, 46, 149, 151, 153, 162, 164, 174–178 och 349 i EUF-fördraget,

– med beaktande av kommissionens meddelande av den 11 december 2019 *Den europeiska gröna given* (COM(2019)0640),

– med beaktande av kommissionens meddelande av den 4 mars 2021 om handlingsplanen för den europeiska pelaren för sociala rättigheter (COM(2021)0102),

– med beaktande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/241 av den 12 februari 2021 om inrättande av faciliteten för återhämtning och resiliens[1] (RRF-förordningen),

– med beaktande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1056 av den 24 juni 2021 om inrättande av Fonden för en rättvis omställning[2],

– med beaktande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1057 av den 24 juni 2021 om inrättande av Europeiska socialfonden+ (ESF+) och om upphävande av förordning (EU) nr 1296/2013[3],

– med beaktande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/691 av den 28 april 2021 om Europeiska fonden för justering för globaliseringseffekter för uppsagda arbetstagare (EGF) och om upphävande av förordning (EU) nr 1309/2013[4],

med beaktande av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/955 av den 10 maj 2023 om inrättande av en social klimatfond och om ändring av förordning (EU) 2021/1060[5],

[1] EUT L 57, 18.2.2021, s. 17.
[2] EUT L 231, 30.6.2021, s. 1.
[3] EUT L 231, 30.6.2021, s. 21.
[4] EUT L 153, 3.5.2021, s. 48.
[5] EUT L 130, 16.5.2023, s. 1.

– med beaktande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/87/EG av den 13 oktober 2003 om ett system för handel med utsläppsrätter för växthusgaser inom gemenskapen och om ändring av rådets direktiv 96/61/EG[6],

med beaktande av Mario Draghis rapport från september 2024 om EU:s framtida konkurrenskraft (Draghi-rapporten),

– med beaktande av färdplanen för sysselsättning av hög kvalitet,

– med beaktande av rådets rekommendation om säkerställande av en rättvis omställning till klimatneutralitet från 2022,

– med beaktande av betänkandet från utskottet för sysselsättning och sociala frågor (A10-0000/2025), och av följande skäl:

A. Den gröna och den digitala omställningen har en i grunden omvälvande effekt på Europas ekonomier, regioner och arbetsplatser. Att säkerställa en faktisk övergång till en klimatneutral och digitaliserad ekonomi och ett minskat beroende av energiförsörjning är avgörande för Europas hållbarhet, tillväxt och konkurrenskraft. För att den dubbla omställningen i slutändan ska bli framgångsrik bör man framför allt se till att omställningen är rättvis och inkluderande för arbetstagare, företag och drabbade regioner.

B. Att hantera övergången till en koldioxidneutral ekonomi bör inte bara handla om att stödja omställningen till nya arbetstillfällen i framväxande sektorer, utan även om att behålla befintliga arbetstillfällen och sektorer och anpassa dem till klimatneutrala och rena industrier och tekniker för människor som bor i drabbade områden. Det är viktigt att arbetstagare och arbetssökande känner att de får stöd i att hantera omställningen för att främja förståelse och acceptans för målen i strategin för klimatneutralitet 2050.

C. Även om ett antal viktiga lagstiftningsinitiativ och andra initiativ på unionsnivå har till syfte eller kan bidra till att hantera effekterna av den dubbla omställningen (särskilt mekanismen för en rättvis omställning, kompetensunionen, den sociala klimatfonden, ESF+ och faciliteten för återhämtning och resiliens) kvarstår brister i den rättsliga och politiska ramen när det gäller störningar på arbetsplatsen, arbetstagares rättigheter, socialt skydd och social dialog. Det är endast åtgärder på unionsnivå som kan säkerställa ett verkligt mervärde parallellt med uppåtgående social konvergens för att löftet om att ”ingen får lämnas utanför” ska infrias.

D. I Draghi-rapporten identifieras ihållande kompetensbrist som ett hinder för innovation, införande av teknik och insatser för utfasning av fossila bränslen, vilket i sin tur hämmar tillväxten och konkurrenskraften. I Draghi-rapporten konstateras att nästan 80 % små och medelstora företag har svårt att hitta arbetstagare med rätt kompetens. I Draghi-rapporten betonas vidare behovet av att säkerställa att produktivitetstillväxt och social inkludering går hand i hand, där medlemsstaternas välfärdssystem är avgörande för att man under omställningen ska kunna tillhandahålla starka offentliga tjänster, socialt skydd, bostäder, transporter och barnomsorg.

[6] EUT L 275, 25.10.2003, s. 32.

1. Europaparlamentet betonar att en framgångsrik övergång till mer hållbara energikällor och industrier kommer att spela en viktig roll för den långsiktiga konkurrenskraften på den globala marknaden för unionens företag. Parlamentet understryker behovet av att se till att företag och arbetstagare är väl rustade att dra nytta av de möjligheter som övergången till nya och innovativa lösningar skapar. Parlamentet anser att en bindande ram för att hantera de utmaningar och möjligheter som en rättvis omställning på arbetsplatsen ger är avgörande för att säkerställa gemensamma minimistandarder som skapar klarhet och struktur för både arbetstagare och arbetsgivare när det gäller att förutse och hantera förändringar och i slutändan förbättra unionens resiliens, konkurrenskraft och uppåtgående sociala konvergens. Parlamentet betonar att regionerna kan uppmuntra en rättvis omställning genom att kombinera socialt skydd, ekonomisk diversifiering och territoriell samordning för att minska de negativa effekterna och främja en mer inkluderande utveckling.

2. Europaparlamentet framhåller att effekterna av utfasningen av fossila bränslen på sysselsättningen inte bara leder till minskningar i sektorerna för fossila bränslen, utan också har en mer allmän inverkan när det gäller att omdefiniera arbetstillfällen och ställa om arbetsmarknaden. Parlamentet betonar att den kommande uppdateringen av handlingsplanen för den europeiska pelaren för sociala rättigheter och den nya färdplanen för sysselsättning av god kvalitet måste innehålla en uppsättning konkreta lagstiftningsåtgärder och andra åtgärder som märkbart förbättrar arbetstagarnas och egenföretagarnas arbetsvillkor, hälsa och säkerhet, kollektivavtalstäckning samt utbildning och kompetens. Parlamentet betonar att sådana åtgärder också erbjuder en möjlighet att stödja unionens arbetsgivare, särskilt små och medelstora företag, att behålla och förbättra sin konkurrenskraft genom att i partnerskap med arbetstagarna tillhandahålla en tydlig ram som förutser och hanterar förändringar, och att investera i yrkesutbildning, kompetenshöjning och omskolning av arbetstagare för att hantera kompetens- och arbetskraftsbrist som hämmar produktiviteten och tillväxten.

3. Europaparlamentet uppmanar kommissionen att efter samråd med arbetsmarknadens parter föreslå ett direktiv för att säkerställa en rättvis omställning i arbetslivet och underlätta unionens omställning till en hållbar, klimatneutral och digital ekonomi. Parlamentet anser att detta direktiv bör innehålla åtgärder för att bland annat säkerställa följande:

    a) En särskild ram för att förutse och hantera förändringar genom aktuell information till och samråd med arbetstagare och deras företrädare, social dialog och kollektivförhandlingar.

    b) Individuell rätt till kostnadsfri utbildning för arbetstagare under arbetstid.

    c) Inrättande av nationella strategier för en rättvis omställning.

    d) Utveckling av program för företagsstöd och främjande av omställningsplaner på företagsnivå.

    e) En övervakningsstruktur som kan erbjuda strategisk framsyn.

4. Europaparlamentet framhåller att det är mycket viktigt att kunna förutse och hantera förändringar för att både arbetsgivare och arbetstagare ska lyckas navigera i den gröna

omställningen och på ett effektivt sätt hantera de ekonomiska utmaningar som följer av negativa geopolitiska händelser. Parlamentet betonar att omställningsplanering kan förhindra uppsägningar proaktivt, bygga upp långvarig motståndskraft i företagen och på bästa sätt utnyttja tillgängliga resurser. Parlamentet betonar att planer måste utarbetas inom ramen för den sociala dialogen, med full respekt för rätten till information och samråd. Parlamentet efterlyser i detta avseende en översyn av den rättsliga ramen för information och samråd för att säkerställa att den är ändamålsenlig i förhållande till den dubbla omställningen. Parlamentet betonar behovet av att ge företag incitament att upprätta egna omställningsplaner.

5. Europaparlamentet betonar att det enda sättet att meningsfullt minska bristen på kvalificerad arbetskraft är att ta itu med tillgången och tillgängligheten till utbildningsmöjligheter. Parlamentet framhåller att kursschema, familjeansvar och kostnader är de största hindren för arbetstagare som är villiga att delta i vidareutbildning[7]. Parlamentet är fast övertygat om att en individuell rätt för arbetstagare till kostnadsfri utbildning under arbetstid kan övervinna dessa hinder för arbetstagarna och ge arbetsgivarna ett förutsägbart och stabilt utbud av kvalificerade arbetstagare.

6. Europaparlamentet betonar att medlemsstaterna måste stödja företag och arbetstagare genom att fastställa övergripande strategier och politiska åtgärder för en rättvis omställning på nationell nivå. Parlamentet betonar att sådana nationella strategier bör identifiera hur omställningen påverkar enskilda sektorer och arbetstagare och fastställa en omfattande och övergripande uppsättning åtgärder för att mildra effekterna. Parlamentet understryker vikten av att utveckla en långsiktig vision och strategi för en ekonomisk omställning på lokal nivå genom att involvera offentliga och privata aktörer och det civila samhället. Parlamentet betonar att det behövs direkta investeringar i innovation och ökad regional attraktionskraft genom uppgraderade infrastrukturer, offentliga tjänster och faciliteter för att behålla arbetstagare och skapa arbetstillfällen av hög kvalitet.

7. Europaparlamentet påminner om att det främst är små och medelstora företag som skapar varaktig lokal sysselsättning. Parlamentet betonar behovet av att underlätta tillgång till omställningsfinansiering för små och medelstora företag, bland annat genom att möjliggöra klusterbildning för tillgång till medel och tekniskt stöd vid projektutformning och efterlevnad. Parlamentet uppmanar medlemsstaterna och de regionala myndigheterna att inrätta och stärka program för företagsstöd i de drabbade regionerna för att hjälpa uppstartsföretag samt små och medelstora företag att växa och lyckas. Parlamentet betonar att investeringsincitament kan bidra till att locka företag till utsatta regioner.

8. Europaparlamentet konstaterar att det saknas exakta uppgifter om hur många arbetstillfällen som gått förlorade, skapats eller påverkats av den dubbla omställningen. Parlamentet understryker vikten av att förutse förändringar på arbetsmarknaden och trender i kompetensbehov för att sätta in effektiva politiska insatser. Parlamentet efterlyser inrättandet av ett fullfjädrat EU-observationsorgan för en rättvis omställning

[7] Employment and Social Developments in Europe 2024, Europeiska kommissionens, s. 20.

med uppgift att samla in relevanta uppgifter och analysera omställningspolitikens effekter.

9. Europaparlamentet begär att det föreslagna direktivet åtföljs av en uppdaterad fond för en rättvis omställning för programperioden efter 2027, för att säkerställa att den fungerar inom ramen för delad förvaltning och principer om partnerskap med en ökad budget. Parlamentet betonar att den nya fonden bör stödja arbetsgivare när det gäller att ge arbetstagarna rätt till utbildning samt att införa omställningsplaner på företagsnivå. Parlamentet efterlyser övergångsfinansiering som omfattar sociala villkor för att stödja inkludering.

10. Europaparlamentet uppmanar medlemsstaterna att säkra tillräcklig finansiering för kompetens- och yrkesutbildningsprogram av hög kvalitet som en långsiktig investering i arbetstagarnas och företagens produktivitet, tillväxt och konkurrenskraft. Parlamentet uppmanar medlemsstaterna att med stöd av kommissionen strategiskt utnyttja befintliga unionsinstrument för att genomföra kompetensunionen, särskilt kompetensgarantin. Parlamentet uppmanar medlemsstaterna att i större utsträckning använda intäkter från det nationella systemet för handel med utsläppsrätter till utbildning av arbetstagare och omfördelning av arbetskraft. Parlamentet uppmanar kommissionen att undersöka möjligheten att utfärda vägledning om hur offentlig-privata partnerskap mellan medlemsstater och företag kan finansiera utbildning, omskolning och kompetenshöjning av arbetstagare, särskilt rätten till utbildning för enskilda arbetstagare.

11. Europaparlamentet betonar att starka sociala skyddsnät och sociala trygghetssystem är avgörande för att stödja arbetstagare i övergångsperioder. Parlamentet uppmanar medlemsstaterna att modernisera och stärka sina sociala trygghetssystem och tjänster för att säkerställa motståndskraft mot chocker till följd av den dubbla omställningen som påverkar arbetsmarknaden.

12. Europaparlamentet betonar att effekterna på sysselsättningen kommer att skilja sig åt mellan regioner och befolkningar. Parlamentet betonar i detta avseende behovet av att engagera lokala medborgare och intressenter och ge dem möjlighet att bli aktiva aktörer i omställningen. Parlamentet betonar att offentliga myndigheter måste delta i strategiska samråd och samarbeta med arbetsmarknadens parter under omställningen. Parlamentet betonar att ett meningsfullt deltagande kan säkerställas genom samråd i ett tidigt skede och tydliga mandat och rösträtt för arbetsmarknadens parter, små och medelstora företag i det civila samhället och ungdomar i regionala samordningsorgan.

13. Europaparlamentet begär att kommissionen senast den 31 januari 2027, på grundval av artiklarna 153.2 b jämförd med artikel 153.1 a, b, e och h i EUF-fördraget, lägger fram ett förslag till direktiv om en rättvis omställning i arbetslivet, i enlighet med rekommendationerna i bilagan.

14. Europaparlamentet anser att det begärda förslagets eventuella ekonomiska konsekvenser bör täckas av befintliga budgetanslag.

15. Europaparlamentet uppdrar åt talmannen att översända denna resolution och bifogade rekommendationer till kommissionen och rådet.

BILAGA TILL RESOLUTIONSFÖRSLAGET
REKOMMENDATIONER OM INNEHÅLLET I DET BEGÄRDA FÖRSLAGET

Ett EU-direktiv för en rättvis omställning i arbetslivet: säkerställa skapandet av arbetstillfällen och blåsa nytt liv i lokala ekonomier

Europaparlamentet anser att det framtida lagstiftningsförslaget till ett direktiv om en rättvis omställning i arbetslivet: säkerställa skapandet av arbetstillfällen och blåsa nytt liv i lokala ekonomier bör följa dessa principer och mål:

Rekommendation 1: Förslagets allmänna mål

Förslagets allmänna mål är att inrätta en unionsram med politiska åtgärder som kan omsättas i praktiken i regioner som påverkas av den gröna och den digitala omställningen i syfte att säkerställa en socialt rättvis och inkluderande omställning och skapa arbetstillfällen av god kvalitet.

Rekommendation 2: Förslagets utformning

Förslaget bör utformas som ett direktiv.

Med tanke på behovet av ett omfattande åtgärdspaket för att uppnå detta mål måste förslaget innehålla inslag på följande områden:

a) Arbetsvillkor.
b) Integrering av personer som står utanför arbetsmarknaden.
c) Information till och samråd med arbetstagarna.
d) Förbättringar av arbetsmiljön för att skydda arbetstagarnas hälsa och säkerhet.

Rekommendation 3: Fråga som behandlas i förslaget

Förslaget bör inriktas på följande politiska åtgärder:

a) Inrätta en särskild ram för att förutse och hantera förändringar i regioner och sektorer som står inför omställningar med utgångspunkt i principerna om information och samråd, social dialog och kollektivförhandlingar.

b) Säkerställa, på grundval av en översyn av den rättsliga ramen, att arbetstagarnas och deras företrädares rätt till information och samråd faktiskt tillämpas vid omställningar.

c) Fastställa en individuell rätt för arbetstagare till kostnadsfri utbildning under arbetstid.

d) Upprätta nationella strategier för en rättvis omställning, med särskilt fokus på att utveckla en långsiktig vision för lokala ekonomier och lokal arbetskraft i alla drabbade regioner.

e) Utveckla stödprogram för företag, särskilt små och medelstora företag och lokala aktörer, för att uppmuntra skapandet av lokala arbetstillfällen.

f) Se till att utbud och efterfrågan på arbetskraft och kompetens matchas genom en kombination av arbetsmarknadsinformation, ökat samarbete mellan lokala aktörer och utbildningsanordnare samt främjande av omställningsplaner på företagsnivå.

g) Utveckla en övervakningsstruktur som erbjuder strategisk framsyn om omställningens effekter och arbetsmarknadsutvecklingen.

BILAGA: FÖRKLARING OM SYNPUNKTER

Föredraganden förklarar, i enlighet med artikel 8 i bilaga I till arbetsordningen, att han i sitt betänkande har inkluderat synpunkter i frågor rörande ärendet som hon har mottagit från följande företrädare för intressegrupper som omfattas av tillämpningsområdet för det interinstitutionella avtalet om ett obligatoriskt öppenhetsregister[1] eller företrädare för offentliga myndigheter i tredjeländer, inbegripet deras diplomatiska beskickningar och ambassader, i samband med att förslaget till betänkande utarbetades:

1. Företrädare för intressegrupper som omfattas av tillämpningsområdet för det interinstitutionella avtalet om ett obligatoriskt öppenhetsregister
Europeiska fackliga samorganisationen (EFS)
2. Företrädare för offentliga myndigheter i tredjeländer, inbegripet deras diplomatiska beskickningar och ambassader
–

Ovanstående förteckning upprättas uteslutande på föredragandens ansvar.

I den mån fysiska personer identifierats med namn, befattning eller båda i förteckningen förklarar föredraganden att de berörda fysiska personerna tillsänts Europaparlamentets meddelande om skydd av personuppgifter nr 484 (https://www.europarl.europa.eu/data-protect/index.do), i vilket villkoren för behandlingen av deras personuppgifter och rättigheterna i samband med denna behandling fastställs.

[1] Interinstitutionellt avtal av den 20 maj 2021 mellan Europaparlamentet, Europeiska unionens råd och Europeiska kommissionen om ett obligatoriskt öppenhetsregister (EUT L 207, 11.6.2021, s. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/agree_interinstit/2021/611/oj).